Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De moribus

Seneca, Lucius Annaeus

[Rom], [zwischen 1481 und 1487]

urn:nbn:de:bsz:31-290783

Visual Library

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Aristoteles viij ethicorum

Qui non facitis parentibus reverentiam
ad quam hortatur sapiens / ..
In toto corde honora patrem et matrem
tuam. nec gemitus patris et matris
tue obliviscaris / Hic precipit ut filii
honorent parentes officio pietatis
videlicet eis in necessitatibus corporis subveniendo

Dicit beatus Augustinus
Nihil certe delectabilius est in aure
domini quam pura oratio directa de corde
fidelis

Quid hic sunt pauperes quibus damus
nisi lazari nostri per quos de terra
ad celum migramus.
Esto pauper cui das non habet
quod tribuat // Sed cum pro te deum orat.
Quasi ad deum clamat / Dic mutuum accepi
ad hoc in fide iube pro me
Nam ipse misericordia quam quis facit pauperi
deus miseretur filios penis eternis eum
liberando

Gregorius
Est hoc quod vivit si sit peccator ut corrigat /
Si sit bonus ut perseveret

Augustinus
Semper laborat qui bene facit

Medicina plus valet quam vicinus

Tullius moralis
Quicquid corpus feceris tue non pande mulieri
Vade bibe [illegible] per [illegible] differentia vite

Adl. f. (Jacobus, de val. missae pro defunctis)
Basel: Mich. Furter
(1493)

Dq 18

Incipit Lucij Annei Senece Coꝛdubẽſis liber de moꝛibus in quo notabiliter ⁊ eleganter vite moꝛes enarrat·

OMne peccatũ actio eſt· actio autem omnis voluntaria
eſt taꝫ honeſta q̃ꝫ turpis·ergo voluntariũ eſt omne pec
catum·Tolle excuſationẽ nemo peccat inuitus· Educa
tio ⁊ diſciplina moꝛes faciunt ⁊ id vnuſquiſqꝫ ſapit quod didicit·
Itaqꝫ bona conſuetudo excutere debet quod mala inſtruxit· Ni/
hil intereſt quo animo facias quod feciſſe viciosum eſt quia fa/
cta cernuntur animus vero non videtur· Nulla autem laus eſt
non facere quod facere non poſſis· Quid homini eſt inimiciſſi/
mũ homo·libenter feras qꝺ neceſſe eſt· doloꝛ patientia vincitur·
Expecta qꝺ nunq̃ꝫ peniteas non q̃ꝫ multis placeas ſed qualibus
ſtude· In hoc tm̃ incumbe vt libenti⁹ audias q̃ꝫ loquaris Mul/
tos vita differẽtes moꝛs iuncta pꝛeuenit·Itaqꝫ oĩs dies velut vl
timus intueat̃· Triſticiaꝫ ſi potes non admiſeris ſi minus non
oſtenderis Amicos ſecreto admone palaꝫ aũt lauda verba rebus
non ꝑſonis extimãda ſunt·Oꝛatoꝛẽ te puta ſi tibi ante omnes qꝺ
oꝫ ꝑſuaſeris· vt licentioſa mancipia animi coherce linguã ventrẽ
⁊ libidinẽ Qꝺ tacitum eſſe velis nemini dixeris·ſi tibi nõ impa/
ſti quõ ab alio ſilentiũ ſperas· Ridiculũ eſt aliqueꝫ odio nocentis
innocentiã ꝑdere monſtro ſimilis eſt auaricie ſcel⁹·Quid·n·ſtul
ti eſt qꝺ dici ſolꝫ q̃ꝫ via deficiẽte viaticũ q̃rere vl̃ auger̃·Oẽs iſan
tes terra nudos excipit· Nõ pudeat te foꝛtius naſci q̃ꝫ viuere qd
dulcius q̃ꝫ hr̃e amicuꝫ cũ quo audeas vt tecũ oĩa loq·Magnaꝝ
viriũ eſt negligere ledet̃. Quid intereſt ꝙ non habeas nõ dũ es
felix ſi te turba nõ deriſerit Qi vis beatus eſſe cogita hoc pꝛimũ
ꝯcendere noli·pꝛius q̃ꝫ ꝓmittas deliberes ⁊ cuꝫ ꝓmiſeris facias·
Id agas vt ne qs merito tuo oderit ⁊ ſi nullos inimicos tibi faci
et iniuria multos facit.ſolitudinẽ querat qui vult cum innocenti
bus viuere· Optimus ergo animus ⁊ pulcherrim⁹ cultoꝛ dei eſt·
Abſtinebis ab alieno matrimonio· ꝓ̃ſtabis ꝑentibus pietatẽ. co/
gnatis indulgentiã.omnib⁹ eqtateꝫ· deuitabis crudelitatẽ ⁊ mi

(14)

niſtram crudelitatis iram· Non aliter viuas in ſolitudine· aliter
in foro Nihil petas qđ negaturus fuiſti· nihil negabis qđ petitu
rus fuiſti· Pacem cū hominibus habebis· cum vicijs bellū· Hoc
habet omnis affectus vt in id qđ ipſe inſanit in id putet etiā ce/
teros furire. Maximū in eo viciū eſt qui non melioribus vult pla
cere ſed pluribus· Vis oībus eſſe notus prius effice vt neminem
noueris· Bonū eſt non laudari ⁊ eſſe laudabilē Stultū eſt timere
qđ vitare non poteris. Male obtuenť de te homies ſed mali· Ma
lis diſplicere eſt laudari· Male de te loquūtur hoīes Bene aūt lo
qui neſciunt non ꝙ merearis ſed ꝙ ſolent ipſi hoīes de te mala lo
quunť moleſtū eſt· ſed non ꝙ mentiunť· Si aūt immerito inno/
centie mee· nūc maxime gaudeo· Apparet· n· illos ꝟa obiecturos
ſi pn̄t· Non es in patria tua· Patria tua eſt vbicūqꝫ bn̄ es illud· n·
per qđ bene eſt non eſt in loco ſꝫ in hoīe nihil magnū niſi magno
aīo deſpicias· que ſunt maxime diuitie· non deſiderare diuicias·
Quis plꝰimuꝫ hꝫ is qui minimū cupit· Quid eſt dare bn̄ficiū de
um imitari. Honeſtius eſt cū iudicaueris amare ꝗ̃ cū amaueris
iudicare· Diſſentio ab alio incipiat a te aūt recōciliatio· Succur/
re pauptati amicoꝝ immo occurre· amicos ſecūde res pant· aduer
ſe certiſſime ꝓbant· Peiora ſunt tecta odia ꝗ̃ aperta· itaqꝫ te mi/
nus loquax inimicus offendit ꝗ̃ tacitus· Agnoſce amat qui qđ
agit oſtēdit. Elemoſina nō tam accipientibꝰ ꝗ̃ dantibꝰ ꝓdeſt ⁊
ſpes p̄mij ſolatiū ſit laboris· Que eſt maxima egeſtas· auaricia·
Pecunie impare opoꝛtet non ſeruire Nullū ꝯſciū pctōꝝ tuoꝝ ma
gis timueris ꝗ̃ temetip̄m· aliū potes effugere te aūt nunꝗ̃· quis
eſt paup· q ſibi videť· q a multis timeť multos timet. Infelicita
tem erige· ſubmitte felicitatē infelicis innocentiā· neqtia ipſa ſui
pena eſt· Mala ꝯſcientia ſepe tuta eſt ſecura nunꝗ̃ libidinis ini/
tia cōtinebit· qui ex ipſa cogitabit· Beneficij accepti nunꝗ̃ obliui
ſci dati ꝓtinus· Inhoneſta victoria eſt ſuos vincere· ſatis eſt pe/
naꝝ potuiſſe puniri· inimicitias tarde ſuſcipe· aīcitias exerce mo
derate· Vanitates ſilr depone· Imago animi ſermo eſt· q̄lis vir
talis oratio· Magna eſt res vocis ⁊ ſilentij tpamentū q equo aīo

malis immiſcet̃ malus eſt· Neminē laudaueris· neminē cito accu/
ſaueris· ſemper puta te cū his teſtimonium dicere Viciū eſt om/
nia credere· viciū nihil credere. Vtendū eſt diuitiis non abuten/
dum Amare ſic incipe tanq̄ȝ non liceat deſinere. Magnaꝝ reruꝫ
etiaꝫ ſi ſucceſſus non fuerit honeſtus eſt ipſe conatus Nobilitas
aī eſt generoſitos ſenſus· nobilitas corporis generoſus animus·
Honeſtior eſt qui ſenectutē ad locū q̄ȝ inociuꝫ ⁊ tunc incipiat la/
borare· Turpe ſpectaculū prebet anim⁹ eger· nunq̄ȝ ſit triſtis faci
es tibi incomodo alterius· Homo ſum quū deuitabo ſeculariū re
rum inuidiā ſi felicitatē iactaueris multis diues eris· quō optīe
potentiā tuebor. Impotētia occaſionis locū tenet innocentie ꝓpri
mū vbi confeſſio ibi remiſſio· Ire ſeueritas in vicio eſt· Boni iu/
dicis eſt diſpenſare non tm̄ ꝙ damnandū ſit· ſꝫ qr ꝓprimus iuſti/
cie modus ſeueritas· Quietiſſimā vitā agerent homines in ter/
ris ſi hec duo ꝟba a natura oīm reꝝ tollerēt meū ⁊ tuū· Qui pau
ꝑtatē timet timend⁹ eſt· Vires tuas amici magis ſentiāt venefi/
cia q̄ȝ iniurias pecunia non ſatiat auariciā ſꝫ irritat. ideo ſemper
indiges· pecunia ſi tibi eſt cui ius vſura morbi· mihi crede nō po
tes diues eſſe ⁊ felix· Auribus frequētius q̄ȝ lingua vtere· Quic/
quid dicturus es anteq̄ȝ aliis dicito tibi· Nihil intereſt inter ira
tum ⁊ inſanū niſi vnus dies· alter ſemper iraſcit̃ alter ſemꝑ inſa/
nit facillime bonis frueris· ſi ea vitaueris· Cū alienos tīueris te/
ipm̄ verere nam ſepe ſine aliis eſſe potes ſine te nunq̄ȝ· Si bn̄ te
inſtruxeris pudeat deteriora facere· quid pſuaſeris· erit dieꝝ qđ
cogitaueris erit in occaſione· Alteri ſꝑ ignoſcito tibiipī nūq̄ȝ Tā
tum ad ꝟtuteꝫ adicies quantū ex voluptate abſtraxeris· Stultū
eſt ſomno delectari ⁊ q̄ſi mortē moliri· cuꝫ ſomn⁹ aſſidua ſit mor
tis imitatio· Bonis nocet q malis parcit· multi cū aliis maledicit̃
ſibiipīs fuitia faciūt· nihil turpius q̄ȝ qui obicit alteri qđ ſibi obi
ciendū. licentioſa mancipia aī impio redige linguā· libidinē· ven
trē cupiditatēq̄ȝ ꝯprime· ſi non potes paululū remitte· ſepe ea que
ſanari ratione nō poterant· ſanata ſunt tpe· Qui ꝓpter pecunie
amorē ⁊ libidinū morit̃ oſtendit ſe nunq̄ȝ ſui cauſa vixiſſe· Tur/

pia ne dixeris·paulatim em̄ pudoꝛ per verba diſcutit̃· Sic habi/
ta vt potius laudet̃ dominus ꝙ̄ domus·Cõſuetudiuaria res eſt
innocentia.non damnatio·ſed cauſa hominẽ turpem facit meri/
to pena damnata eſt·damnatio immerito eſt damnari·ſi aliquid
cogitaueris cito apparebit cõuerſantibus·Uideri vis ad omnibꝰ
nunꝙ̄ bone honeſtatis ſimulatio·Quod de alienis tractas ex tu
is iudices·Multi obligandi pauci offendendi nam memoꝛia be/
neficioꝝ facilis eſt.Iniuriaꝝ obiurgatiõi ſp̄ aliquid blande am/
miſce·facilius em̄ penetrant ꝟba que molli vadunt via quã aſpa
Nemo em̄ ſe mutat qui mutari ſe deſperat· Quo cũ ſcribens ali/
quid dicturus es ſcito moꝛũ tuoꝝ te hominibus cirographuz da
re·Qui in ſeruos iraſcitur ⁊ crudelis eſt ſatis oñdit ptãtẽ aduer
ſos alienos ſibi debuiſſe·Qui neſcit tacere neſcit ⁊ loq.faciliꝰ eſt
pauperi ꝯtemptũ effugere·ꝙ̄ diuiti inuidiaz·Bonus fruit̃ bona
conſcientia·Malis hominibꝰ tutiſſimũ eſt effugere·Nulla puſil
la domos que multos amicos capit·Scire vti paupertate maxĩa
felicitas.Acuit intentio nimiũ frangit animũ remiſſio.Nunquã
ſcelus ſcelere vincenduz eſt· Bonus vir eſt eo qui eo perduxit af
fectu animum vt non tantum peccare non velit ſed etiam nõ poſ
ſit·Regnantibus peius multo periculũ quam his qui iudicantur
Hi em̄ ſingulos timent illi vniuerſos Nunqd fortis foꝛtez ſe glo/
riabitur quẽ coꝛpoꝛis effecit egritudo infirmũ nunquid diues in
operibus ſuis gloꝛiabit̃ cuius fur vel tirãnus abrupit nũquit no
bilitus gloꝛiabit̃ effecta nõnunꝙ̄ indignis ⁊ miſerabilibꝰ huiẽs·
Diabolus aliqñ ſe gloꝛiabat̃ interfectoꝛẽ tue miſericoꝛdie nũc in
tergemiſcit ſocios tue btĩtudinis·Fugienda ſunt oĩbus modis ⁊
abſcindẽda igni ac ferro totoqꝫ artificio ſeparãda·Lãguoꝛ a coꝛ/
pe Impitia ab aĩo Luxuria a mente·A ciuitate ſeditio· A domo
diſcoꝛdia.A cũctis rebꝰ intpantia.Dixit qdaz amicoꝝ oĩa eſſe cõ
munia ⁊ amicũ ſeipm̃ eſſe alteꝝ·Duoꝝ tpm maxime hñdã curã ⁊
eoꝝ que acturi ſumus ⁊ eoꝝ que geſſimus·Poſt deũ ꝟitatẽ colẽ/
daz que ſola hoĩes dijs ꝓximos facit·

Finit liber Lucij Annei coꝛduẽſ moꝛalis Senece de moꝛibꝰ·

Quid enim est corpus nostrum nisi cinis de terra factus /
Et cito in terram pulverem redigendus /

Dicit beatus Augustinus O qualis dei pietas qua nulla potest / superare iniquitas vel impietas /

B. V 7

Nolite iudicare ut non iudicabimini /

Nolite condempnare ut non condempnabimini. q.d. si ex humana fragilitate contingat forte vos quemque suspiciose iudicare, nolite tamen condempnare i. dignum aliquem dampnatione deferre. Nam qui hodie est peccator cras erit confessor. Quia facile est in oculis domini subito honestare pauperem Eccl. xi. Sed tamen multi nunc adiudicant sed faciliter hunc illum. Et alium condempnat.

Dicit dominus Ieremie. viij /
Nullus est qui agat penitentiam super peccato suo dicens
Johannis. xvi /

Mulier cum parit tristiciam habet. Quod sicut mulier dum parit dolet amarissime sed cum peperit gaudet et se sentit alleviatam. Ita persona gravida peccato ante confessionem et tempore confessionis tristis est et amara sed confessione finita videtur quasi sibi [illegible]. Unde animus homo post confessionem sentit se alleviatum a pondere peccati precedentis. Unde dicit Judith. viij. Quia patiens est dominus penitentiam et eius indulgentiam fusis lacrimis postulemus.

Homo est sicut vadens et non rediens de se ipso

Seneca dicit Unicuique seorsum ipse est ...

Quicquid agas prudenter agas
Et respice finem

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Quid cum est corpus ...
Et cito / in terra p...
Dicit beatus Augustin...

Nolite condemna...
humana fragi...
iudicare ...
damnatione de...
vit confessor ...
honestate pa...
sed facilitat...

...
multi...
aperuit...
...
confess...
videt ...
homo ...
peccati ...
...
indulg...

Ecclesiastici dicit Vincu...

B. V 7

... nulla potest
... impietas
... dicabimini
... i. qd. si ego
... quemque sufficiens
... quod aliquem
... est peccator erat
... subito
... multi ad adiecerit
... cunnat
... ficere. viii
... penitentiam super
... suo dicens
... habet Os sicut
... carissime Beda
... damnatam
... confessionem et tempore
... confessione finita
... Unde animus
... allevatur apendere
... dicit Judith. viii.
... penitentiam et cuius
... posuerunt
... sedens. s. magistrum
... esse apud
... gratia